

ΔΟΚΙΜΙΟΝ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΡΑΝΤΖΗ

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 179 κατάλοιπον τοῦ Λάμπρου περιέχει μετάφρασιν τῆς γνωστῆς¹ πραγματείας τοῦ Γαβριελ Δεστούνη, τῆς δημοσιευθείσης ἐν τῇ ἐφημερίδι τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας τῆς Ρωσσίας τοῦ 1893 (τόμ. 287 τεύχ. Ἰουνίου σ. 497—497) καὶ ἔπειτα ἐξ αὐτῆς ἀναδημοσιευθείσης εἰς ἴδιον τεύχος. Τῆς μετάφρασεως προηγείται ἡ ἐξῆς σημειώσις ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἡ μετάφρασις»·

Ἡ μετάφρασις

Κατὰ λέξιν πιστῶς ἠκολούθησα τὸν συγγραφέα· τὴν ἐννοιάν του ἀπέδωκα ἴσως οὐχὶ κομψῶς καὶ ἀρχαϊκῶς μὴ ἔχων ἀνά χεῖρας πάντοτε τὸ κείμενον τοῦ Φραντζῆ, ἀλλ' ἀκριβεστάτην. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ δικτριβογράφου οὐδὲν παρέλειψα, οὐδὲ τὰς σημειώσεις αὐτοῦ καὶ οὐδεμίαν παραπομπήν.

Συχνάκις ὁμοίως παρεναίρει ὁ Δεστούνης μακρὰς περικοπὰς ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Φραντζῆ, τὰς βραχυτέρας μετέφρασα, τὰς μακροτέρας ἐθεώρησα περιττόν, ἀφοῦ ἡ παραπομπὴ γίνεται πάντοτε. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περικοπὰς ταύτας προσέθηκα τὰς σημειώσεις, εὐκόλως ἐννοουμένας ἐκ τοῦ κειμένου καὶ ἐκ τῶν παρατηρουμένων ἐν αὐταῖς ποῦ ἀνάγονται.

Ἡ σελίδωσις τοῦ ρωσικοῦ κειμένου δεικνύεται ἐπακριβέστατα· ἀκόμη καὶ εἰς τὰς σημειώσεις, ὅταν ἀλλάσσεται ἡ σελίς. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐσυντόμευα τὰς σημειώσεις. Κατόπιν ὁμοίως πρὸς περισσοτέραν εὐκόλιαν τὰς μετέφρασα ὁλοκλήρους χωρὶς οὐδὲ λέξιν νὰ παραλείψω.

¹ Ηρβλ. Κρουμβάλερ Τομ. τῆς βιβλ. λογ. κατὰ μετάφρασιν Σωτηριάδου τομ. Α' σ. 124.

Ἐν τῷ ρωσικῷ κειμένῳ ὑπάρχει λάθος σελιδώσεως, τὸ ὅποιον προσεκτικῶς ἐκάνονισα εἰς τὴν ρωσ. σελίδα 19) ἐπεταὶ ἡ σ. 21, εἰς τὴν σ. 27) ἐπεταὶ ἡ σ. 40. Ἐν τῇ μεταφράσει μου ἀποκατέστησαν τὴν τάξιν, διατηρήσας ὅμως τὴν ρωσ. σελιδώσιν.

Ἡ μεταφράσεως δύναται νὰ γείνη χρήσις καὶ ὡς πρὸς πᾶσας τὰς παραπρομπὰς μετὰ πεποιθήσεως.

Ἄ. Ἄδ :

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον ὅτι ἡ μετάφρασις ἐγένετο κατ' ἐντολήν τοῦ Λάμπρου θέλοντος πιθανῶς νὰ ἀσχοληθῇ περὶ τὸ θέμα τοῦτο ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ καὶ νῦν καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Α. Ἀδομαντίου. Ὅτι δὲ ὁ Λάμπρος ἐσκόπει νὰ ἀσχοληθῇ περὶ τὸ θέμα τοῦτο δεικνύει οὐ μόνον ἡ μετάφρασις αὕτη, ἡ γενομένη πάντως κατ' ἐντολήν του, ἀλλὰ καὶ τινες σημειώσεις αὐτοῦ περιλαμβάνόμεναι ἐν τῷ αὐτῷ καταλοίπῳ καὶ ἀναφερόμεναι εἰς σύγκρισιν τῶν γραφῶν διαφόρων χειρογράφων περιεχόντων τὸ κείμενον τοῦ Φραντζή. Ἐν τῷ καταλοίπῳ δηλαδή τούτῳ εὐρίσκομεν δύο φύλλα χάρτου γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ ἰδίου Λάμπρου καὶ περιέχοντα σύγκρισιν τῶν γραφῶν τῶν χειρογράφων τοῦ κειμένου τοῦ Φραντζή. Τὴν ἐργασίαν ταύτην τοῦ Λάμπρου, τὴν μείναν δυστυχῶς ἑλλιπῆ, παραθέτομεν κατωτέρω.

Φραντζή χειρόγραφον (=X) B=Bόννης Μ τὸ ἐν ἐκδ. Βόννης, Μ ἔπερ ἴδε ἐν τῇ ἐκδόσει Βόννης μὴ παρατεθὲν ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὸ X πλησιάζει μᾶλλον πρὸς αὐτὸ

Ἐπιγραφή: Ἰησοῦ μου προηγού. τῶν

Λεῖπει τὸ Προίμιον τὸ ἀρχ. Τὸ τῆς ἐπιθέσεως χρῆσιμον—βούλομαι διηγήσασθαι (Βόννης 3, 1—5, 19).

σ. 6, 2 ὁ τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον τυφλώσας B: ὁ τυφλώσας τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον X

σ. 6, 1 παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἐφύη B: γεγονάσι παρὰ τῶν Ἰταλῶν

(τὸ πρῶτον Ἰταλῶν) δεῖ αὐτοῦ X 6,4 ἄρρεν μὲν εὐκ εἶχε θυγα-
τέρας δὲ δύο B : ἄρρην μὲν εὐκ ἦν αὐτῷ, θυγατέρας δὲ εἶχε δύο X

6,7 διάδοχοι καὶ κληρονόμοι διάδοχος καὶ κληρονόμος ὡς τῆ
βασίλειας ὡς μετὰ τὸ τεθῆναι αὐτὸν B : διάδοχος καὶ κληρονόμος
ὡς τῆς βασιλείας μετὰ τῆν αὐτοῦ ἀποβίωσιν X 9 εὐθὺς αὐτὸν
δεσπότην B : δεσπότην αὐτὸν παραυτίκα X

10 μὴ ἐκ τοῦ βίου τούτου ἐγένετο αὐτὸς ἂν ἐβασίλευσε B : μὴ
αὐτὸς ἐτεθνήκει ἐβασίλευσεν ἂν X 15 Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις B :
θεόδωρος ὁ λάσκαρις X.

16 ἐτίμησεν B : ἐποίησε καὶ τετίμηκεν X

7 ἱ υἱοὶ B : καὶ εἰ X 3—4 κἀντεθῆεν ἀφερμάς εἰς τῆν
αὐτὴν ὑπόθεσιν, ὡς εἰρήσεται B : ἀφερμὴν ἐνταύθα ὡς εἰρηται εἰς
αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν X 8—9 καὶ διὰ B : διὰ X 9 εὖν B : γοῦν
X αὐτοῦ B : λέγει X

πολλοὶ B : οἱ πολλοὶ X 10 ἐν εὐκολίᾳ πάντας ἤλιπιζε B :
ράδιως πρὸς ἑαυτὸν πάντας ἔλκει X

12—13 ὅτι βασιλείας ὀρέγεται B : ὡς βασιλείας ὀρέγεσθε X

13. Θεόδωρος Λάσκαρις ὁ νέος B : Ἰωάννης ὁ Βατάτζης X

14 καὶ B : καὶ οἱ X 14—15 ἦσαν τινες τῶν φίλων αὐτοῦ λέγω
Μιχαὴλ τοῦ Κομνηνοῦ B : ἐκ τῶν φίλων τῶν ἑαυτοῦ διετέλουν τυγ-
χάνοντες, τοῦ κομνηνοῦ φιμί X 17 Ἀρσένιος B. . X ὁ B ὅς X
δυνάμενος B : δυνάμενος ἦν X

18 τότε B : τῷ τηλικαῦτα X 19—20 καὶ εἰπόντες αὐτῷ,
εἶτα λέγει B : παρ' αὐτῶν καὶ αὐτοὶ πρὸς αὐτὸν εἰπόντες, λέγει
αὐτῷ πάλιν X 20 μὴ γὰρ B : μία X.

8 2 εὖν B : τοῖνον X 2—3 καὶ ἐξ εὐγενῶν καταγόμενος
τιμιώτατε ἄνερ B : τιμιώτατε ἄνερ καὶ ἐξ εὐγενῶν καταγόμενος X
3 καὶ δημοποίησόν μοι τὴν ἀλήθειαν B : ἐρωτῶ σε ἵνα τ' ἀληθῆ ἡμῖν
εἴπης.

4 ὑπάρχουσι συναμόται (B : σοι οἱ συναμόται X ὁ συμβου-
λεύοντες ἐν τούτῳ B : ἐν τούτῳ συμβουλεύοντες X 6 τἀληθές B :
τ' ἀληθές X : 6—7 σωτήρι μου B : σωτήρι ἡμῶν X 7 αὐ-
τοὶ B : ἐκεῖνοι X κολασθήσονται ταῖς τοῦ νόμου ποίναῖς B :

ταῖς τοῦ νόμου ποιναῖς ἐκδοθέντες κατασθῆσονται X 8 ἰσῆ ἀπὸ παντός πειρατηρίου B: ἀπὸ παντός πειρατηρίου φυλαχθήσῃ X 9—10 ἢ ἀπελογίσασα εὐτος B: ἀπεκρίθη αὐτός X 9 λέγω B: τανῶν πάλιν λέγω X 10—11 ὁ αὐτός σκοπὸς ἦλθεν εὐτε B: τοιοῦτός τις ἐπῆλθέ ποτε σκοπὸς οὐτέ X 12 μοι εἰς τὸν αἰῶνα B: μοι πῶποτε X 12—13 μάρτυρα χρώμαι τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀγγέλους τοὺς ἀοράτως παρισταμένους B: διαμαρτύρομαι κατενώ- νωπιον θεοῦ καὶ ἀγγέλων τῶν παρισταμένων X

14—16 δὲ οἱ συκοφαντήσαντές με ταῖς ὡσαύτως τοῦ βασιλέως μου ἐδάρυον ψεύδη κατ' ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ, καὶ εἰ οὐ πιστεύετε μοι B: καὶ οἱ ἐμὲ συκοφαντοῦντες, τὰ ὡσαύτως τοῦ βασιλέως ἐδάρυον ψεύδη κατ' ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ μελετήσαντες, ἐμοὶ δὲ οὐ πιστεύετε X 16—18 ἢ τίς ἔσται μοι μάρτυς τῆς ἀληθείας μου; εἰ μὴ, ὦ δέσποτά μου, δέομαι σοῦ, ποιησόν μοι χάριν. Βάλον B: ἢ ποῖόν τινα μάρτυρα παραστήσομαι τῆς ἐμῆς ἀληθείας, εἰ μὴ σοῦ δέομαι δέσποτα, ταύτην τὴν χάριν ποιῆσαί μοι βάλε X 19 ὑπερ- μέτρως ἐκκαῆναι B: ὑπερκανῆναι X φέρετέ B: φέρε X

20 καὶ πιάσω ταῖς χερσὶ μου B: καὶ γὰρ ταῖς ἐμαυτοῦ χερσὶ καθάψομαι αὐτοῦ X 8,20.—9,1 καὶ ἄνθρακας πυρὸς ἐπὶ τὸ στήθος μου θέλωμαι B: προσέτι καὶ ἐπὶ τὸ στήθος μου ἄνθρακας πυρὸν ἐπισώρευσον X.

9, 1—4 τὸν θεὸν τὸν λυτρώσαντα τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκ τῆς φλογὸς τῆς καμίνου καὶ ὁ ἀλάθαστος καὶ ὁ ἀκοίμητος ἐκείνος ὀφθαλμός, ὁ ἐρευνῶν καρδίας καὶ νεφροῦς B: θεὸν, τὸν τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκ τῆς φλογὸς τῆς καμίνου λυτρωσάμενον, τὸν ἀλάθαστον καὶ ἀκοίμητον ἐκείνον ὀφθαλμόν, τὸν καρδίας καὶ νεφροῦς ἐτά || ἐτά- ζοντα, αὐτὸς φημί ὁ καρδιογνώστης θεὸς X.

“Ὅτι δὲ ὁ Λάμπρος ἐσκόπει νὰ ἀσχοληθῆ καὶ περὶ τὸ θέμα τοῦτο δεικνύει καὶ ἡ ἀκόλουθος ἰδιόγραφός αὐτοῦ σημεί- ωσις ἐν ἀρχῇ.

« Ἴδε καὶ Δεστούνη παρατηρήσεις πρὸς διόρθωσιν τοῦ κεμένου τῶν δύο Χρονικῶν τοῦ Φραντζῆ (ρωτ.) ἐν Journal

russe du ministère 1891 tom. CCXCI partie de phil. classique σ. 1—11».

Τὸ ἔργον ἐπιγράφεται ὡς ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ·

Γαβριήλ Δεστούνη

Δοκίμιον βιογραφίας

τοῦ

Γεωργίου Φραντζῆ

(Ἐκ τῆς ρωσικῆς Ἐφημερίδος τοῦ Ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἰουνίος 1893). Ἐν τῷ περιθωρίῳ δὲ τῆς πρώτης σελίδος τῆς μεταφράσεως σημειοῖ ὁ μεταφραστὴς τὰ ἀκόλουθα· «Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς ρωσικῆς ἐφημερίδος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἰουνίος 1893 (Journal Ministerstva Narodnoba Prosbjeschenija). Τὴν αὐτὴν δὲ ἀκριβῶς σημειώσιν εὐρίσκομεν γεγραμμένην καὶ ἐν τέλει τῆς μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων γίνεται δῆλον ὅτι τὸ ὑπ' ἀριθμὸν Γ'ἤΘ' κατάλοιπον περιέχει μετάφρασιν πρόχειρον τοῦ ἔργου τοῦ Γαβριήλ Δεστούνη τοῦ φέροντος ἐπιγραφὴν «Δοκίμιον βιογραφίας τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ» γινομένην ὑπὸ τοῦ Ἀδ. Ἀδαμαντίου κατὰ παράκλησιν τοῦ Σπ. Λάμπρου προτιθεμένου νὰ ἀσχοληθῆ περὶ τὸ χρονικὸν τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ. Οὕτως ὁμῶς ἔχόντων τῶν πραγμάτων ἡ ἐκδοσις τῆς προχείρου ταύτης μεταφράσεως, τῆς μὴ γινομένης μάλιστα ὑπὸ τοῦ Λάμπρου, δὲν εἶνε ἀναγκαία.

Τὸ αὐτὸ παρατηροῦμεν καὶ ὡς πρός τὸ ὑπ' ἀριθμὸν Σ' κατάλοιπον τοῦ Λάμπρου. Τὸ κατάλοιπον τοῦτο περιέχει τὴν ἐκ τοῦ ρωσικοῦ μετάφρασιν δύο πράγματειῶν τοῦ Θεοδώρου

1. Προφανῶς πρόκειται περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Δεστούνη τοῦ ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Κρούμβάχερ (πρὸβλ. Ἱστορ. βιβλ. λογ. κατὰ μεταφρ. Σωτηριάδου tom. A σ. 623)

Οὐσπένσκη γενομένην ὑπὸ ἀγνώστου τινὸς πιθανώτατα ἐν Ὀδῆσῳ κατὰ τὸ ἔτος 1883 ὡς δυνάμεθα νὰ εικάσωμεν ἐκ τῶν ἐν τέλει σημειουμένων «Ὀδῆσος Ἰανουάριος 1883 ε.». Τῶν δύο τούτων πραγματειῶν τοῦ Οὐσπένσκη ἡ πρώτη φέρει ἐπιγραφὴν «Σημασία τῆς βυζαντιακῆς καὶ νοτιοσλαβικῆς προνοίας ὑπὸ Θεοδώρου Οὐσπένσκη», ἡ δὲ δευτέρα ἀποτελουμένη ἐκ δύο μερῶν τὴν ἐπιγραφὴν «Τῆ ἱστορία τῆς ἀγροτικῆς γαιοκτημοσύνης ἐν Βυζαντίῳ». Πρόκειται λοιπὸν περὶ δύο γνωστῶν διατριβῶν τοῦ Θεοδώρου Οὐσπένσκη, τὰς ὁποίας ἀναφέρει καὶ ὁ Κρουμβάχερ ὡς ἀκολουθῶς ¹ «Th. Uspenkij Die Bedeutung der byzantinischen und südslavischen πρόνοια (eine Art von Benefiz) in «Sammlung von Aufsätzen zur Slavenkunde zu Ehren von V. P. Lamanskij» Petersburg 1883 (ρωσσιστὶ) Πρὸβλ. τὴν ἀνακοίνωσιν ἐν Revue de question hist. 35 (1884) 270 καὶ «Th. Uspenskij Zur Geschichte des Bauerngrundbesitzes in Byzant. Journ. Min 1883 Bd. 225 S. 30—88. 301 bis 360 (ρωσ.)» Κατὰ ταῦτα καὶ τοῦ καταλοῖπου τούτου ἡ ἔκδοσις δὲν εἶνε ἀναγκαία τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ μετάφρασις δὲν εἶνε ἐπιτυχής, ὡς δύναται τις ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς νὰ πεισθῇ ² καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου μέρους σημειώσεως «κακὴ μετάφρασις».

K. I. A.

1 Κρουμβάχερ Ἱστορ. τῆς βυζ. λογ. κατὰ μετάφρασιν Σωτηριάδου τομ. Γ' σελ. 576.

2 Ὁ μεταφραστὴς δὲν ἐγνώριζε καλῶς τὴν ἑλληνικὴν, πιθανῶς δὲ καὶ τὴν ρωσικὴν, ἐντεῦθεν δ' ἐξηγεῖται τὸ ἀνεπιτυχὲς τῆς μεταφράσεως αὐτοῦ. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀρκεῖ νομίζω ἡ ἐν ἀρχῇ ἀκόλουθος σημείωσις, ἡ μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν «Σημασία τῆς βυζαντιακῆς καὶ νοτιοσλαβικῆς προνοίας ὑπὸ Θεοδώρου Οὐσπένσκη», «Ἰπὸ τοῦ ὄρου τῆς προνοίας γινώσκεται ἡ εἰς τοὺς ἀνδρας τῆς ὑπηρεσίας δωρεά».